

Lợi ích và rủi ro đối với ngành kế toán - kiểm toán trong thời đại số

Benefits and risks for the accounting–auditing industry in the digital age

Nguyễn Thu Hương

Tóm tắt

Cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ 4 sẽ mang đến sự thay đổi cơ bản trên hầu hết các lĩnh vực, ngành nghề, trong đó có ngành kế toán - kiểm toán. Nó giúp cho công việc kế toán kiểm toán không bị giới hạn bởi khoảng cách địa lý, điều đó có nghĩa là kế toán kiểm toán viên tại Việt Nam có thể thực hiện công việc kế toán kiểm toán ở bất kỳ quốc gia nào trên toàn thế giới và ngược lại (nếu cá nhân, tổ chức thực hiện công việc kế toán kiểm toán đó đáp ứng đủ các điều kiện). Bài viết trao đổi về những lợi ích và rủi ro mà cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 mang đến cho lĩnh vực kế toán - kiểm toán, đồng thời đưa ra một số khuyến nghị nhằm tận dụng được những lợi ích và hạn chế rủi ro.

Từ khóa: Cách mạng công nghiệp 4.0, kế toán viên, kiểm toán viên, lợi ích, rủi ro

Abstract

The 4th Industrial Revolution has brought about fundamental changes in most fields and professions, including the accounting-auditing industry. It helps the accounting-auditing work is not limited by geographical distance, i.e. accountants and auditors in Vietnam can perform the accounting-auditing work in any country in the world and vice versa (if the individuals or organizations performing the accounting-auditing work meet all the conditions). The paper discusses the benefits and risks that the Industrial Revolution 4.0 brings to the field of accounting - auditing, and makes some recommendations to take advantage of the benefits and limit the risks.

Key words: The 4th Industrial Revolution, accountant, auditor, benefits, risks

ThS. Nguyễn Thu Hương

Bộ môn Kinh tế xây dựng & đầu tư

Khoa Quản lý đô thị

Email: huong.nthu@hau.edu.vn

ĐT: 0983652295

Ngày nhận bài: 14/4/2022

Ngày sửa bài: 19/4/2022

Ngày duyệt đăng: 21/7/2023

1. Đặt vấn đề

Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 là cuộc cách mạng về sản xuất thông minh, dựa trên việc sử dụng internet kết nối vạn vật để chuyển hóa toàn bộ thể giới thực thành thể giới số. Cuộc cách mạng này tác động mạnh mẽ và toàn diện đến kinh tế, xã hội, môi trường trên toàn thế giới và tác động đến tất cả các ngành, các lĩnh vực với tốc độ công nghệ đột phá chưa từng có trong lịch sử, trong đó có cả lĩnh vực kế toán, kiểm toán. Việt Nam đang hội nhập sâu rộng vào nền kinh tế thế giới, tất nhiên sẽ không nằm ngoài cuộc cách mạng mang tính toàn cầu này.

Trong một cuộc điều tra của Đại học Oxford tiến hành từ năm 2013 và mới được công bố về những ngành nghề có nguy cơ bị robot thay thế nhất, kết quả cho thấy 97,6% công việc của kế toán sẽ bị tin học hóa trong tương lai gần, trong khi nghề kiểm toán viên chiếm 95,3% công việc sẽ bị tự động hóa thay thế.

Theo Giáo sư Klaus Schwab, người sáng lập kiêm Chủ tịch Diễn đàn Kinh tế Thế giới, đồng thời là người đã ra mắt cuốn sách “Cuộc cách mạng Công nghiệp lần thứ 4” nhận định: “Những thay đổi này sẽ sâu sắc đến mức chưa bao giờ trong lịch sử lại có một thời điểm con người đứng trước cùng lúc nhiều cơ hội lẫn rủi ro như thế.”

2. Lợi ích đối với ngành kế toán - kiểm toán trong cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0

Về mặt tổng thể, việc tiếp cận thành tựu cách mạng sản xuất mới sẽ tạo ra công cụ đắc lực giúp các nước tham gia hiệu quả chuỗi giá trị toàn cầu. Giai đoạn khởi phát của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 sẽ tạo ra cấu trúc mới cho nền kinh tế, đó là dựa trên ứng dụng công nghệ cao, mạng lưới internet kết nối vạn vật, trí tuệ nhân tạo, robot thông minh, công nghệ blockchain, điện toán đám mây...

Ngành kế toán - kiểm toán có đóng góp tích cực trong việc đưa ra các thông tin tài chính minh bạch, kịp thời cho các nhà đầu tư. Hoạt động dịch vụ kế toán, kiểm toán không chỉ hỗ trợ doanh nghiệp (DN) tạo lập thông tin kinh tế tài chính theo quy định của luật pháp, góp phần tăng trưởng kinh tế mà quan trọng hơn là tăng cường tính công khai, minh bạch của thông tin tài chính và làm lành mạnh hóa nền tài chính quốc gia...

- Cách mạng công nghiệp 4.0 sẽ ảnh hưởng khá lớn đến chu trình và phương pháp kế toán, kiểm toán. Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 dựa trên nền tảng công nghệ số, tích hợp các công nghệ thông minh để tối ưu hóa quy trình nghiệp vụ, quy trình xử lý, cung cấp thông tin cho bộ phận kế toán và kiểm toán.

Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 sẽ thay đổi cơ bản phương thức thực hiện các công việc kế toán và kiểm toán hiện nay bằng việc áp dụng chứng từ điện tử, bằng các phần mềm tổng hợp, xử lý dữ liệu, ghi sổ kế toán cũng như cho phép thực hiện các phương thức kiểm toán trong môi trường tin học hóa. Kế toán viên sẽ không còn mất quá nhiều công sức trong việc phân loại chứng từ, xử lý từng nghiệp vụ kinh tế riêng lẻ, ghi các loại sổ kế toán mà vấn đề quan trọng hơn là cần phải quan tâm đến việc trình bày báo cáo tài chính theo chuẩn mực...

- Sự hỗ trợ mạnh mẽ của công nghệ giúp ngành kế toán, kiểm toán sử dụng nguồn lực của mình hiệu quả hơn, tiết kiệm thời gian, nhân lực, tiếp cận gần hơn với hệ thống kế toán, kiểm toán quốc tế.

Đối với ngành nghề kế toán - kiểm toán, Cách mạng công nghiệp 4.0 sẽ mang lại cho các kế toán viên, kiểm toán viên và cơ quan kiểm toán có điều kiện làm việc thuận lợi hơn. Chẳng hạn, thông qua việc sử dụng các trang thiết bị, các chương trình, công nghệ số hiện đại, kiểm toán viên có thể thu thập các

thông tin mà trước đây họ khó thu thập được; Có thể chiết xuất dữ liệu từ những kho dữ liệu khổng lồ, phục vụ cho tất cả các loại quyết định, các cấp lãnh đạo, tất cả các loại trạm kiểm soát thông tin ra quyết định và tất cả những người có lợi ích liên quan; Nâng cao độ tin cậy và hợp lý của việc báo cáo thông qua việc tự kiểm soát hoặc các hệ thống tự kiểm...

- Trước yêu cầu của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 sẽ thúc đẩy cơ quan quản lý, doanh nghiệp trong lĩnh vực kế toán, kiểm toán phải đầu tư và ứng dụng công nghệ mạnh mẽ. Hiện nay, hệ thống công nghệ thông tin (CNTT) được ứng dụng sâu, rộng vào hầu hết các hoạt động nghiệp vụ tài chính, trở thành mạch máu không thể thiếu trong quản lý điều hành ngân sách nhà nước; Quản lý thu - chi ngân sách nhà nước; Thanh toán điện tử và quản lý trái phiếu chính phủ; Triển khai thuế điện tử, hải quan điện tử, cơ chế một cửa; Quản lý nợ công, giá, quản lý tài sản công... Đây là điều kiện thuận lợi cho kiểm toán viên có thể khai thác nguồn dữ liệu, thông tin một cách nhanh chóng, hiệu quả.
- Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 với mạng internet giúp công việc kế toán - kiểm toán không bị giới hạn bởi khoảng cách địa lý. Kế toán - kiểm toán viên tại một quốc gia có thể thực hiện công việc kế toán - kiểm toán ở bất cứ đất nước nào khác trên toàn thế giới, nếu cá nhân, tổ chức thực hiện công việc kế toán - kiểm toán đó đáp ứng đủ điều kiện làm kế toán - kiểm toán.

3. Rủi ro đối với ngành kế toán - kiểm toán trong cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0

Một điều quan trọng trong kỷ nguyên số đó là hệ thống thông tin tài chính được kết nối trên toàn cầu. Sự kết nối này do công nghệ và do internet mang lại, nó mang tới nhiều cơ hội đầu tư, nhiều nguồn thông tin tài chính mang tính toàn cầu nhưng cũng tiềm ẩn nhiều rủi ro trong hệ thống tài chính.

- Rủi ro mất thông tin, dữ liệu thông qua việc kết nối internet. Thông tin, kết quả kiểm toán có thể bị rò rỉ từ việc gửi thư điện tử tới đơn vị được kiểm toán hoặc các tổ chức, cá nhân bên ngoài, trao đổi qua mạng dùng chung. Các đối tượng xấu có thể lợi dụng các thông tin, kết quả kiểm toán chưa chính thức để thực hiện các mục đích phá hoại, gây hoang mang dư luận, ảnh hưởng xấu đến hình ảnh của cơ quan kiểm toán. Trong khi đó, chất lượng hạ tầng công nghệ thông tin trên toàn ngành kế toán, kiểm toán nhìn chung vẫn chưa đáp ứng được yêu cầu đặt ra, đặc biệt về vấn đề bảo mật an ninh mạng.
- Trong cuộc Cách mạng 4.0, sự cạnh tranh không chỉ diễn ra giữa các công ty đang cung cấp dịch vụ kế toán - kiểm toán truyền thống, mà còn với cả các doanh nghiệp phi truyền thống và các doanh nghiệp công nghệ. Thậm chí, đã có một số cảnh báo rằng một khi công nghệ blockchain được ứng dụng rộng rãi trong lĩnh vực tài chính, sẽ tạo ra nguy cơ thu hẹp dịch vụ kiểm toán truyền thống. Thực tế cho thấy, hiện nay, các công ty công nghệ trên thế giới như Google và Alibaba cũng đã cung cấp các dịch vụ tư vấn tài chính và tư vấn thuế...
- Kế toán - kiểm toán viên nước ngoài được chấp nhận hành nghề ở một quốc gia nào đó đều có thể thực hiện công việc kế toán - kiểm toán của doanh nghiệp, tổ chức tại quốc gia đó. Điều này tạo ra cả cơ hội và thách thức, cho những ai hành nghề kế toán - kiểm toán.
- Với trí tuệ nhân tạo, các chuyên gia kinh tế dự báo, nhiều ngành nghề có nguy cơ sẽ biến mất vì xu hướng tự động hóa. Trí tuệ nhân tạo có thể thay thế những công việc thủ công của kế toán - kiểm toán như thu thập, xử lý, tính

toán số liệuTrí tuệ nhân tạo dù không thay thế được con người nhưng nó đang làm thay đổi môi trường, hoàn cảnh làm việc của kế toán - kiểm toán. Kế toán bao gồm các giai đoạn như thu thập, xử lý, phân tích và cung cấp thông tin. Tất cả các giai đoạn này đều có thể được máy móc thay thế. Lúc này, kế toán lại phải là người hiểu về công nghệ, sử dụng công nghệ cho công việc của mình.

4. Một số đề xuất, kiến nghị để Việt Nam có thể tận dụng lợi ích và hạn chế rủi ro đối với ngành kế toán - kiểm toán trong thời kỳ Cách mạng công nghiệp 4.0

Nhằm tận dụng cơ hội và vượt qua thách thức từ cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0, trong thời gian tới, lĩnh vực kế toán, kiểm toán Việt Nam cần chú trọng một số vấn đề sau:

Về phía cơ quan quản lý:

- Nhận thức rõ những ảnh hưởng của công nghệ 4.0 đến lĩnh vực kế toán, kiểm toán để có những quyết sách hợp lý cho sự phát triển của ngành.

- Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đòi hỏi cơ quan quản lý phải chuẩn bị cơ sở hạ tầng công nghệ thông tin tốt hơn nữa để theo kịp sự phát triển của công nghệ.

- Cần nghiên cứu và vận dụng một cách hiệu quả, phù hợp các phương pháp kế toán, kiểm toán, kể cả phương pháp cơ bản và phương pháp kỹ thuật trong bối cảnh tác động của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0. Đặc biệt là các phương pháp thu thập, đánh giá bằng chứng kiểm toán, các phương pháp phân tích kỹ thuật trong bối cảnh nghề kế toán sử dụng chứng từ điện tử, công nghệ blockchain, điện toán đám mây...

- Cần tổ chức các khóa nâng cao trình độ để các kế toán, kiểm toán viên kịp thời nắm bắt và thích nghi với những ứng dụng công nghệ thông tin, với phương tiện kiểm toán hiện đại, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của công việc.

- Chú trọng đảm bảo an toàn trong công tác quản lý an ninh mạng. Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đã đẩy cao mức độ chia sẻ thông tin, từ đó tạo ra một nhu cầu rất lớn về an ninh mạng. Các cơ quan quản lý về kế toán, kiểm toán cần đặc biệt quan tâm đến việc xây dựng trung tâm dự phòng dữ liệu; Nâng cấp hệ thống an ninh, bảo mật ở mức cao, nhiều tầng, nhiều lớp, đảm bảo việc mở rộng phạm vi hoạt động được ổn định, an toàn, mang lại hiệu quả lâu dài...

- Cần tiếp tục đẩy mạnh hợp tác quốc tế, nghiên cứu và áp dụng các chuẩn mực kế toán - kiểm toán quốc tế hiện đang được các quốc gia trên thế giới sử dụng, qua đó học hỏi, trao đổi kinh nghiệm chuẩn bị ứng phó với cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0.

Về phía các cơ sở đào tạo đại học

Kiến thức, hiểu biết, trình độ ứng dụng CNTT của các kiểm toán viên, cán bộ, công chức vẫn còn nhiều hạn chế, chưa đồng đều. Trong khi đó, công tác đào tạo hiện mới chỉ là truyền thụ kiến thức nền, cơ bản theo ngành nghề chuyên môn của từng kiểm toán viên, kế toán viên mà chưa đào tạo chuyên sâu, đa ngành, nhất là đối với những kiến thức mang tính đặc thù công nghệ và trí tuệ nhân tạo. Vì vậy:

- Các chương trình, nội dung cũng như phương pháp đào tạo cử nhân kế toán - kiểm toán tại trường đại học phải có sự đổi mới rất căn bản. Các cơ sở đào tạo cần nghiên cứu, phân tích đặc điểm của cuộc cách mạng này để từ đó đề xuất, kiến nghị đổi mới trên tất cả các mặt, đặc biệt là đổi mới phương pháp đào tạo. Cần tiếp tục nâng cao đổi mới chất lượng giáo trình với các kiến thức có gắn với xu hướng phát triển của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0.

(xem tiếp trang 104)

vấn đề xã hội, tâm sinh lý sinh viên, mối quan hệ xã hội, định hướng tương lai và những gì sinh viên có thể gặp phải trong cuộc sống bằng những trải nghiệm của bản thân. Giáo viên phải tạo cho sinh viên cảm nhận giáo viên không chỉ là người thầy mà còn là một người bạn, người thân hay một chuyên gia tư vấn nhằm giúp các em có thể vượt qua những khó khăn trong học tập cũng như trong cuộc sống.

4. Kết luận

Thế giới quan của sinh viên là hệ thống các quan điểm của sinh viên về thế giới và mối quan hệ của con người với thế giới. Trên cơ sở hệ thống những quan điểm đó phương pháp luận sẽ định hướng cho sinh viên xác định, lựa chọn, sử dụng phương pháp trong nhận thức và hoạt động thực tiễn một cách hiệu quả. Do đó, hình thành cho sinh viên một thế giới quan duy vật biện chứng và một phương pháp luận duy vật biện chứng là điều đáng quan tâm không chỉ của nhà trường, mà còn của gia đình và xã hội.

Mặc dù kết quả khảo sát cho thấy số lượng sinh viên có thế giới quan duy vật và phương pháp luận biện chứng khá cao song thế giới quan đó chưa hình thành một cách vững chắc. Đó chưa hẳn là thế giới quan duy vật biện chứng. Đó là chưa kể một thực tế là khoảng cách giữa nhận thức và thực tiễn ở sinh viên là không nhỏ. Nói cách khác, sinh viên rất lúng túng khi vận dụng hệ thống quan điểm duy vật biện chứng của mình vào việc đánh giá, giải thích các hiện tượng xã hội cũng như cải tạo chúng theo hướng tích cực, tiến bộ.

Để tiếp tục nâng cao chất lượng giáo dục thế giới quan và phương pháp luận duy vật biện chứng cho sinh viên Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội giúp sinh viên nắm vững và vận dụng sáng tạo những luận điểm cơ bản của chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh vào hoạt động nhận thức và thực tiễn, ngoài sự nỗ lực của giảng viên cần có sự phối hợp đồng bộ, sự trợ giúp của các phòng, ban chức năng của Nhà trường trong công tác tổ chức dạy và học, công tác kiểm tra, đánh giá kết quả học tập và các hoạt động khác. Mục tiêu cao nhất của giáo dục thế giới quan và phương pháp luận duy vật biện chứng, các môn Lý luận chính trị là góp phần hình thành nền tảng tri thức căn bản, hỗ trợ tích cực cho sinh viên phát triển nghề nghiệp trong tương lai./.

Tài liệu tham khảo

1. Buianop V.S. (1987), *Thế giới quan khoa học*, Mátxcova.
2. Bộ giáo dục và đào tạo (1996), *Giáo dục học Đại học*, Hà Nội.
3. Đại học Kiến trúc Hà Nội - *Sứ mạng, tầm nhìn và giá trị cốt lõi*, <http://hau.edu.vn/su-mang-tam-nhin-va-gia-tri-cot-loi-4298.aspx>.
4. Hoàng Thúc Lân (2007), *Vai trò của tư duy biện chứng duy vật đối với sinh viên đại học nước ta*, *Tạp chí Triết học*, số 4(191).
5. Phạm Đức Thành (2001), *Tác động của toàn cầu hóa đối với Việt Nam trên các lĩnh vực kinh tế, văn hóa, xã hội*, *Trích trong Kỷ yếu Đại hội lần thứ 14 Hiệp hội các Hội đồng nghiên cứu khoa học xã hội Châu Á (AASSREC)*, 140.

Lợi ích và rủi ro đối với ngành kế toán - kiểm toán...

(tiếp theo trang 86)

- Cần ứng dụng mô hình kế toán, kiểm toán ảo vào hoạt động kinh tế, vừa mang tính mô phỏng vừa mang tính kỹ năng để sinh viên rèn luyện. Khi các phần mềm, chứng từ điện tử, chữ ký điện tử, các tính toán, luân chuyển và ghi chép thông tin trên mẫu biểu đã được chương trình hóa và tự động hóa thì phải từng bước từ bỏ phương pháp giảng dạy kế toán - kiểm toán theo chế độ cũng như theo xử lý nghiệp vụ mang tính thủ công.

Về phía những nhân viên kế toán, kiểm toán

Cần phải chủ động cải thiện năng lực, đồng thời nâng cao trình độ ứng dụng công nghệ thông tin của bản thân để có thể đáp ứng điều kiện hành nghề quốc tế, nâng cao vị thế bản thân và mở rộng phạm vi hành nghề.

5. Kết luận

Máy móc là trí tuệ nhân tạo có thể làm điều mà con người khó có thể làm. Tuy nhiên, chúng chỉ là công cụ hỗ trợ công việc trong kế toán - kiểm toán, hoạt động theo lập trình vốn

có, chúng khó có thể đưa ra những nhận định, lời tư vấn trong từng trường hợp phát sinh đặc biệt với những tình huống mang tính mới mẻ chưa từng xảy ra.

Hơn nữa, kế toán - kiểm toán cần tuân theo những quy phạm pháp luật nhất định, con người luôn cần thiết với giai đoạn cập nhật cho thiết bị làm công cụ phục vụ công việc của mình. Trí tuệ nhân tạo là sản phẩm do con người tạo ra và phục vụ mục đích của con người, tự động hóa có thể thay đổi hoàn cảnh, điều kiện làm việc nhưng cũng không thể khẳng định rằng, trí tuệ nhân tạo có thể thay thế hoàn toàn cho con người trong lĩnh vực kế toán - kiểm toán nhưng cũng sẽ đặt ra yêu cầu cao hơn trong kế toán: xử lý bằng máy tính, bảo mật thông tin, phân tích dữ liệu và mạng máy tính.

Tuy nhiên, mỗi cá nhân, tổ chức hoạt động trong lĩnh vực kế toán - kiểm toán phải ý thức được tầm qua trọng của công nghệ để ứng dụng nó cho phù hợp xu thế, tiết kiệm nguồn lực và gia tăng hiệu quả công việc./.

Tài liệu tham khảo

1. Quốc hội (2015), *Luật Kế toán*;
2. Ủy ban Thường vụ Quốc hội (2010), *Nghị quyết số 927/2010/UBTVQH12 ngày 19/4/2010 về việc ban hành Chiến lược phát triển Kiểm toán Nhà nước đến năm 2020*;
3. Chính phủ (2016), *Nghị định số 174/2016/NĐ-CP ngày 30/12/2016 quy định chi tiết một số điều của Luật Kế toán*;
4. Chính phủ (2013), *Quyết định số 480/QĐ-TTg phê duyệt Chiến lược Kế toán kiểm toán đến năm 2020, tầm nhìn 2030*;
5. Bắc Sơn (2018), *Bước đi kịp thời của Kiểm toán Nhà nước trong Cách mạng công nghiệp 4.0*, *Đặc san Kiểm toán số 68 ban hành tháng 02/2018*;
6. Nguyễn Ly (2017), *Cách mạng công nghiệp 4.0: Kiểm toán Nhà nước cần sẵn sàng trước những cơ hội và thách thức*, *Báo Kiểm toán*;
7. Phó Hiến (2018), *Mở cửa thị trường dịch vụ kế toán và kiểm toán: Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực là ưu tiên hàng đầu*, *Báo Kiểm toán*, số Xuân Mậu Tuất năm 2018;
8. Thiên Hà (2017), *Nghề kế toán đối diện nguy cơ từ robot*, *Tạp chí Truyền thông số*.